

**Ігор ПАСЮК,
Василь КАРПЮК
(Луцьк)**

ВАРЯЗЬКИЙ МЕЧ ІЗ ВОЛИНИ

У 2008 році приватною особою була надана інформація про цікаву знахідку в с. Федорівка Володимир-Волинського району, яка дає можливість розглянути давню історію Волині у дещо новому ракурсі. Проаналізувавши уламок меча з рунами, можна з упевненістю стверджувати, що меч був виготовлений у кінці X – початку XII ст.. Вікінги використовували мечі з різноманітним руків'ям, хоча клинки при цьому мало чим відрізнялися один від одного. Всі основні види мечів вікінгів класифікував у своєму дослідженні англійський колекціонер Ян Петерсон.

У 1927 році сер Мортимор Уілер звів ці 26 видів у 7 стилей типового виконання цієї зброї. Згодом до них було додано ще два типи, котрі каталогізував відомий британський науковець та колекціонер Еварт Окнтонтоп [5, 159].

Знайдений у с. Федорівка Володимир-Волинського району меч належить до восьмого типу за цією класифікацією та характеризує перехідну форму, що пов'язує мечі вікінгів з їх розділеним на долі наверхшям та короткою гардою і першими середньовічними клинками епохи раннього рицарства.

Період, до якого належить дана знахідка, знаходиться у межах кінця X – початку XII ст.

Характерною особливістю мечів цього періоду є доволі широка хрестовина майже завжди пряма у всіх мечах 5-8 типів, що належить до X-XI ст. Характерним для цього періоду є також наверхшя меча у формі бразильського горіха (див. рис. 1). Саме такий тип меча зображено на малюнку зброєносця імператора Оттона III (983-991 рр.) з Євангелія у Мюнхені.

Особливістю, що відносить знайдений меч до мечів вікінгів є розміщення по лезу меча рун вікінгів, причому дані руни відносяться до періоду X – XI ст. і відповідають виду написів характерних узорчасто-художньому напису, а не готичним чи класичним стилями букв, які зображувалися на мечах більш пізнього періоду. Напис на такому мечі засвідчував, хто був його власником. Оскільки прості воїни не могли замовити собі такого дорогого у виробництві та ціні меча, котрий спочатку потрібно було виковувати, а згодом наносити на нього написи чи накладки можна з упевненістю вважати власником меча воєначальника високого рангу. Взагалі написи на мечах трапляються в обмеженій кількості, що свідчить про раритетність даної знахідки. На жаль, знайдений уламок меча не може повністю подати текст, що був на ньому, та не дає змоги прочитати ім'я власника.

Меч міг опинитись на Волині під час походів Володимира Великого на черв ленські міста у 981 рік, рік приєднання древлянських земель до Київської Русі, коли за даними Іпатіївського літопису «Пішов Володимир на ляхів і зайняв городи їх – Перемишль, Червен та інші городи, які є й до сьогодні під Руссю»[4, 46]. Відвойовані у польського короля Мешка землі увійшли до складу Волинської землі з столицею у Володимирі-Волинському, заснованого біля зруйнованого Володимиром міста Велиня (Волиня) – столиці волинян-дулібів. Для захисту цих земель від ятвягів у 983 році Володимир здійснює другий похід: «Пішов Володимир на ятвягів і взяв землю їх». Приділяючи велику увагу волинській землі, 988-му році Володимир садовить на княжий стіл у Володимирі свого сина Всеволода.

У 993 році Володимир крізь Волинь «пішов на хорватів» та знову покорив їхнє місто Перемишль.

Знову військові дії на Волині відбуваються вже по смерті Володимира Великого (1015 р.).

У 1017 році Святополк Окаянний, вигнаний з Києва Ярославом, зі своїм тестем, польським королем Болеславом Хоробрим, переміг Ярослава під м. Велинем (за 20 верств від Володимира) та сів на княжий стіл у Києві «а воїнство його по градам окольным многіи насилля людям творяши». У літописі ця подія описана так «У рік 6526 (1018). Рушив Болеслав, (князь лядський), зі Святополком на Ярослава, з ляхами. Ярослав же собрав множество русі, варягів, словен, рушив супроти Болеслава і Святополка, і прийшов до (города) Волині, і стали (війська) обаполи ріки Бугу. А був у Ярослава кормилець і воєвода Блуд. І став Блуд глузувати з

Болеслава, говорячи «Ось як ми пропорем тобі тріскою черево твоє товстее!» Був бо великий і важний Болеслав, так що навіть на коні не міг він сидіти, але був тямущий. І сказав Болеслав до дружини своєї: «Якщо вам не прикро від глузування я один погину!» І, сівши на коня, вбрів він у ріку, а вслід за ним – вої його. Ярослав же не встиг приготуватися до бою, і переміг Болеслав Ярослава. Ярослав втік тоді з чотирма чоловіками до Новгороду, а Болеслав ввійшов у Київ зі Святополком» (2,28).

У 1019 році Ярослав перемагає Святополка на р. Альті, проте західноволинські землі з черв ленськими містами до смерті Болеслава Хороброго. У 1030 році, використавши міжусобиці в Польщі, Ярослав Мудрий відвоює м. Белз, а у наступному році й інші черв ленські міста [1,46].

Саме у війську Володимира Великого та Ярослава Мудрого міг служити воєначальником норман-вікінг, що був власником меча нинішньої знахідки.

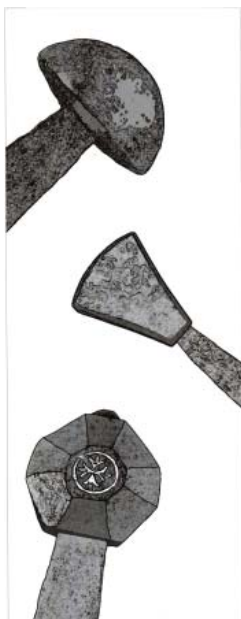

Рис.1 Навершя
мечів

Меч

1. История России Иловайского. Т.1. – Ч.1. – с.104-105.

2. Киричук М. Г. Волинь земля українська – Луцьк, «Надстиря», - 1995. – 392 с.

3. Лайбле Т. Меч. Большая иллюстрированная энциклопедия. / Пер. С нем. / - М.: «Омега», 2011. – 232 с.: ил.

4. Літопис Руський за Іпатіївським списком. В пер. Махновця. – Київ, «Дніпро», 1989. – 589 с.

5. Оконтонтоп Е. Археология оружия. – М., Центрполиграф. – 2006. – 389 с.